

LIETUVOS RESPUBLIKOS
ASMENS SU NEGALIA TEISIŲ APSAUGOS PAGRINDŲ ĮSTATYMO NR. I-2044 1, 2, 15,
24, 26, 30 IR 32 STRAIPSNIŲ PAKEITIMO ĮSTATYMO IR LIETUVOS RESPUBLIKOS
TIKSLINIŲ KOMPENSACIJŲ ĮSTATYMO NR. XII-2507 1 STRAIPSNIO PAKEITIMO IR
ĮSTATYMO PAPILDYMO NAUJU V SKYRIUMI ĮSTATYMO PROJEKTŲ
AIŠKINAMASIS RAŠTAS

1. Įstatymų projektų rengimą paskatinusios priežastys, parengtų projektų tikslai ir uždaviniai

Parengti šie įstatymų projektai:

1) Lietuvos Respublikos asmens su negalia teisių apsaugos pagrindų įstatymo Nr. I-2044 1, 2, 15, 24, 26, 30 ir 32 straipsnių pakeitimo įstatymo projektas (toliau – Įstatymo projektas Nr. 1);

2) Lietuvos Respublikos tikslinių kompensacijų įstatymo Nr. XII-2507 1 straipsnio pakeitimo ir Įstatymo papildymo nauju V skyriumi įstatymo projektas (toliau – Įstatymo projektas Nr. 2) (toliau kartu – Įstatymų projektai).

Įstatymų projektai parengti atsižvelgiant į tai, kad Lietuvos Respublikos asmens su negalia teisių apsaugos pagrindų įstatyme (toliau – ANTAPI) įtvirtintos nuostatos, reglamentuojančios šunų pagalbinių pagalbą (24 ir 30 straipsniai), praktikoje neužtikrina veiksmingo šunų pagalbinių pagalbos asmenims su negalia teikimo, nesudaro visapusiškų sąlygų asmeniui su negalia, naudojantis šuns pagalbiniųko pagalba, patekti į viešąją erdvę, visuomeninės ir kitos paskirties pastatus ar statinius ir būti juose, naudotis viešuoju transportu ir keleivių vežimo už atlygį lengvaisiais automobiliais taksi paslauga, jeigu subjektas, parengęs šunį pagalbiniųką, neturi ANTAPI 30 straipsnio 2 dalyje nurodytos šuns pagalbiniųkus rengiančios fizinius ir (ar) juridinius asmenis vienijančios tarptautinių organizacijų akreditacijos.

Lietuvos Respublikos lygių galimybių kontrolierius 2025 m. sausio 31 d. rašte Nr. (1.4)S-50 „Dėl rekomendacijų pateikimo“, adresuotame Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijai bei Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministerijai, pažymėjo, kad ANTAPI „nurodyto pobūdžio akreditacija šunims pagalbiniųkams Lietuvoje kol kas apskritai nėra suteikiama – šiuo metu vis dar nėra nė vienos institucijos, galinčios ruošti šunį pagalbiniųką būtent pagal specialią (-ias) šių (tarptautinių) organizacijų patvirtintą (-as) šunų pagalbiniųkų dresavimo programą (-as), nors apskritai institucijų, galinčių paruošti šunį pagalbiniųką, yra. Šunis pagalbiniųkus rengiančios įstaigos (Tarnybinės šunininkystės klubas, Baltijos kinologų centras, Ajanos Lolat labdaros ir paramos fondas) parengtiems šunims pagalbiniųkams po specialaus jų gebėjimo bei žinių patikrinimo (egzamino) išduoda įstaigos patvirtintą šuns pagalbiniųko statusą patvirtinantį dokumentą (pažymėjimą). Taigi Įstatymo norma dėl tarptautinės akreditacijos yra realiai neįgyvendinama, t. y. ja reikalaujama neįmanomų dalykų, pažeidžiant vieną iš pamatinių teisės principų *lex non cogit ad impossibilia* (teisė negali reikalauti neįmanomų dalykų) tol, kol Lietuvoje nėra tarptautinei organizacijai priklausančių institucijų, rengiančių šunis pagalbiniųkus bei išduodančių akreditaciją patvirtinančius dokumentus“.

Aklųjų, silpnaregių ir jaunimo asociacijos duomenimis, visi Lietuvoje esantys šunys vedliai yra parengti vedlių rengimo mokyklose, kurios neturi tarptautinės organizacijos akreditacijos. Kad šunų pagalbiniųkų rengimo mokykla gautų tarptautinės organizacijos akreditaciją, ji turi parengti tam tikrą, tarptautinės organizacijos nustatytą, šunų pagalbiniųkų, kurie būtų apgyvendinti pas asmenis su negalia ir kuriems šunys pagalbiniųkai teiktų pagalbą, skaičių (pavyzdžiui, siekdama Tarptautinės šunų vedlių federacijos akreditacijos, vedlių rengimo mokykla turi būti parengusi 10 šunų vedlių asmenims, turintiems regėjimo negalią).

Be to, pažymėtina ir tai, kad Lietuvoje nėra sudarytos pakankamos sąlygos šunų pagalbiniųkų rengėjams ruošti šunis pagalbiniųkus, pavyzdžiui, teisės aktuose nėra numatyta teisė šuns pagalbiniųko rengėjui būsimo šuns pagalbiniųko (toliau – šuo pagalbiniųkas (mokinys)) praktinio rengimo metu patekti į viešąją erdvę, visuomeninės ir kitos paskirties pastatus ar statinius ir būti juose, naudotis viešuoju transportu ir keleivių vežimo už atlygį lengvaisiais automobiliais taksi

paslauga, kad šuo būtų tinkamai parengtas teikti pagalbą asmeniui su negalia pagal jo individualiuosius pagalbos poreikius ne tik asmens su negalia namuose, bet ir kitoje aplinkoje.

Šiuo metu Lietuvoje nėra sukurto veiksmingo šunų pagalbinių parengimo ir pagalbos teikimo asmenims su negalia mechanizmo, teisės aktuose nėra numatytas šunų pagalbinių įsigijimo išlaidų kompensavimas Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto lėšomis, kaip kad kitų asmens su negalia individualių pagalbos poreikių tenkinimas (pavyzdžiui, techninės pagalbos priemonių, būsto pritaikymo, asmeninės pagalbos ir kt.) finansuojamas iš valstybės biudžeto, kad būtų sudarytos visapusiškos sąlygos asmenims su negalia įsigyti šunį pagalbinių ir, naudojantis jo pagalba, savarankiškai ir aktyviai dalyvauti visuomenės gyvenime. Šunų pagalbinių pagalba yra prieinama tik ribotam asmenų su negalia skaičiui, nes šuns pagalbinių įsigijimas, parengimas, jo priežiūra šiuo metu galima tik pačių asmenų su negalia asmeninėmis lėšomis. Remiantis užsienio šalių praktika, vieno šuns pagalbinių parengimo ir jo išlaikymo rengimo metu išlaidos siekia 25–30 tūkst. eurų. Lietuvos aklųjų ir silpnaregių sąjungos duomenimis, šiuo metu Lietuvoje yra 2 šunys pagalbinių (vedliai), padedantys asmenims su regos negalia. Latvijoje yra 8 šunys pagalbinių, kurių parengimas finansuotas valstybės lėšomis, Estijoje yra 18, o Lenkijoje – apie 200. Tai rodo, kad Lietuvoje nėra sudarytos teisinės ir finansinės sąlygos asmenims su negalia įsigyti šunį pagalbinių ir naudotis jo teikiama pagalba.

Analizuojant užsienio šalių duomenis, matyti, kad Latvijoje kasmet parengiama iki 5 šunų pagalbinių, Estijoje – iki 3, o Lenkijoje – iki 15. Atsižvelgiant į kitų užsienio šalių parengtų šunų pagalbinių skaičių, tikėtina, kad Lietuvoje šunų pagalbinių paklausa tarp tam tikrą negalią turinčių asmenų sudarytų tik mažą procentą nuo visų asmenų su negalia skaičiaus (pavyzdžiui, Latvijoje šuns pagalbinių pagalba naudojasi 0,004 proc. asmenų su negalia nuo visų asmenų su negalia, gyvenančių Latvijoje, Lenkijoje – 0,006 proc., Estijoje – 0,015 proc.). Taigi Lietuvoje 10 šunų pagalbinių galėtų teikti pagalbą 0,004 proc. asmenų su negalia nuo visų asmenų su negalia gyvenančių Lietuvoje skaičiaus (Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos duomenimis, 2024 m. pab. Lietuvoje gyveno apie 230 tūkst. asmenų su negalia). Įvertinus esamą situaciją Lietuvoje (šunų pagalbinių skaičių, jų rengimo infrastruktūrą, asmenų su negalia naudojimosi šuns pagalbinių pagalba atotrūkį nuo kaimyninių šalių, šunų pagalbinių įsigijimo išlaidų finansavimo valstybės biudžeto lėšomis galimybes), tikėtina, kad kasmet valstybės biudžeto lėšomis finansuojant 10 šunų pagalbinių parengimą, Lietuvoje būtų užtikrintas reikiamas šuns pagalbinių pagalbų teikimas asmenims su negalia ir pagerintas asmenų su negalia savarankiškumas ir (ar) mobilumas. Tačiau pažymėtina, kad šunys pagalbinių gali tarnauti ribotą laiką (8–10 metų), todėl, siekiant sukurti tvarų ir sisteminių šunų pagalbinių pagalbų teikimo asmenims su negalia mechanizmą, jų paruošimas ir šuns pagalbinių įsigijimo išlaidų finansavimas valstybės biudžeto lėšomis turi būti nuolatinis.

Taigi galiojantis teisinis reglamentavimas praktikoje nesudaro sąlygų asmenims su negalia, naudojantis šuns pagalbinių pagalba, savarankiškai ir aktyviai dalyvauti visuomenės gyvenime. Šunų pagalbinių pagalba yra prieinama tik ribotam asmenų su negalia skaičiui, nes šuns pagalbinių įsigijimas, parengimas, jo išlaikymas rengimo metu galimas tik pačių asmenų su negalia asmeninėmis ar paramos būdu gautomis lėšomis.

Praktikoje įgyvendinant ANTAPI 15 ir 26 straipsnių nuostatas, pastabėta, kad ANTAPI įtvirtintas techninės pagalbos priemonių poreikio nustatymo mechanizmas, kai vienu atveju techninės pagalbos priemonių poreikį nustato Asmens su negalia teisių apsaugos agentūra prie Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos (toliau – Agentūra), o kitais atvejais – sveikatos priežiūros įstaigos gydytojas, didina administracinę naštą tiek pačiam asmeniui, kuriam reikia techninės pagalbos priemonės, tiek gydytojui, tiek Agentūrai, tiek Techninės pagalbos priemonių centrui (toliau – Centras), kuris atlieka asmenų aprūpinimo techninės pagalbos priemonėmis funkciją.

ANTAPI 15 straipsnio 1 dalies 6 punkte numatyta, kad Agentūra priima sprendimą dėl darbo pobūdžio ir sąlygų. Šis sprendimas priimamas asmens prašymu, vertinant jo dalyvumo lygį. Minėtame sprendime nenurodoma, ar asmuo gali dirbti konkrečioje darbo vietoje, jame tik pateikiamos bendro pobūdžio rekomendacijos, nurodant rizikos veiksnius, kuriems esant nerekomenduojama dirbti, o sprendimai dėl konkretaus asmens galimybių dirbti konkrečioje darbo

vietoje priimami sveikatos priežiūros įstaigų, vertinant konkretaus asmens sveikatą. Dėl šios priežasties Agentūros sprendimo dėl darbo pobūdžio ir sąlygų naudojimas praktikoje gali sukelti papildomų administracinių kliūčių tiek norintiems įsidarbinti, tiek jau dirbantiems asmenims su negalia. Tai pasireiškia tuo, kad darbdaviai ar kitos institucijos gali šį sprendimą interpretuoti kaip išvadą dėl asmens galimybių dirbti tam tikrą darbą, nors jame pateikiamos tik bendro pobūdžio rekomendacijos. Tokia situacija gali lemti neaiškumą dėl atsakomybės pasidalijimo tarp institucijų ir ilginti sprendimų priėmimo laiką, taip apsunkinant įsidarbinimo procesą.

Pažymėtina ir tai, kad 2024 m. birželio 13 d. Lietuvos Respublikos Seimui priėmus Lietuvos Respublikos darbuotojų saugos ir sveikatos įstatymo Nr. IX-1672 1, 2, 4, 10, 13, 15, 18, 21, 23, 28, 33, 44, 46 straipsnių, V skyriaus pavadinimo pakeitimo ir 38 straipsnio pripažinimo netekusiu galios įstatymą (įsigaliojo 2024 m. birželio 21 d.), Lietuvos Respublikos darbuotojų saugos ir sveikatos įstatymo 33 straipsnio 1 dalies 11 punktą buvo pripažintas netekusiu galios. Taigi teisės aktuose nebėra nustatyto reikalavimo darbdaviui pateikti Agentūros sprendimą dėl darbo pobūdžio ir sąlygų.

Be to, toks Agentūros priimamas sprendimas dėl darbo pobūdžio ir sąlygų kelia riziką dėl galimo prieštaravimo Jungtinių Tautų asmenų su negalia teisių konvencijos (toliau – Konvencija), kurią Lietuva ratifikavo 2006 m. (įsigaliojo 2010 m. rugsėjo 17 d.), 27 straipsnio nuostatomis, kurios įpareigoja valstybes užtikrinti asmenų su negalia teisę dirbti lygiai su kitais, netrukdomai pasirinkti darbo vietą ir darbo aplinką. Asmenys su negalia ir jiems atstovaujančios nevyriausybinės organizacijos nurodo, kad šis dokumentas gali paskatinti diskriminacinį darbdavių požiūrį, nes praktikoje toks Agentūros sprendimas dažnai netinkamai interpretuojamas ir suponuoja nuomonę, jog asmuo negali atlikti tam tikrų darbo funkcijų ar kelia grėsmę darbo saugai.

Atsižvelgiant į tai, siūloma atsisakyti Agentūros sprendimo, siekiant užtikrinti asmenų su negalia lygias galimybes darbo rinkoje ir skatinti objektyvų darbdavių požiūrį į šių asmenų galimybes.

Įstatymų projektų parengimo tikslai:

1) Įstatymo projektas Nr. 1 parengtas siekiant:

a) reikšmingai padidinti asmenų su negalia savarankiškumą ir (ar) mobilumą bei jų galimybes visapusiškai ir veiksmingai dalyvauti visuomenės gyvenime, sukurti veiksmingą teisinį šuns pagalbininkų pagalbos teikimo asmenims su negalia mechanizmą, numatant šuns pagalbininko įsigijimo išlaidų kompensavimą valstybės biudžeto lėšomis, ir užtikrinti asmenų su negalia, besinaudojančių šuns pagalbininko pagalba, teisę patekti į viešąją erdvę, statinius, nepriklausomai nuo jų paskirties, (toliau – statinys) ir joje (juose) būti, naudotis viešuoju transportu ir keleivių vežimo už atlygį lengvaisiais automobiliais taksi paslauga;

b) sumažinti administracinę naštą asmenims, jį gydantiems sveikatos priežiūros įstaigų gydytojams, Agentūrai ir Centrai, nustatyti, kad techninės pagalbos priemonių poreikį, vadovaujantis socialinės apsaugos ir darbo ministro nustatytais kriterijais, nustato Centras, kuris ir organizuos asmenų aprūpinimą techninės pagalbos priemonėmis Agentūros direktoriaus nustatyta asmenų aprūpinimo techninės pagalbos priemonėmis tvarka;

c) atsisakyti Agentūros sprendimo dėl darbo pobūdžio ir sąlygų, kuris šiuo metu yra išduodamas vertinant asmens dalyvumo lygį ir kuriame pateikiamos tik bendro pobūdžio rekomendacijos dėl rizikos veiksnių, kuriems esant asmeniui nerekomenduojama dirbti. Šis sprendimas nesuteikia informacijos apie asmens galimybes dirbti konkrečioje darbo vietoje, todėl jis neturi jokios praktinės vertės. Atsisakius šio sprendimo, būtų sumažinta administracinė našta tiek asmenims su negalia, tiek darbdaviams, o pats dalyvumo vertinimas taptų labiau orientuotas į individualius asmens poreikius ir galimybes. Taip pat būtų užtikrinami įtraukties principai, mažinama diskriminacijos rizika darbo rinkoje ir stiprinama asmenų su negalia teisė savarankiškai ir nevaržomai savo pasirinkimu dalyvauti darbo rinkoje;

d) Įstatymo projektu Nr. 1 taip pat siekiama ištaisyti techninę klaidą ANTAPI 1 straipsnio 3 dalyje, t. y. nuorodą į atitinkamus įstatymo straipsnius, kurie taip pat taikomi Lietuvos Respublikoje gyvenantiems užsieniečiams, kuriems leidimas laikinai gyventi išduotas kaip ketinantiems dirbti Lietuvos Respublikoje aukštos profesinės kvalifikacijos reikalaujantį darbą.

2) Įstatymo projektas Nr. 2 parengtas siekiant užtikrinti Įstatymo projektu Nr. 1 siūlomą šuns pagalbininko įsigijimo išlaidų kompensavimą valstybės biudžeto lėšomis, tai įtvirtinant Lietuvos Respublikos tikslinių kompensacijų įstatyme (toliau – TKĮ).

Įstatymų projektų uždaviniai:

1) sudaryti visapusiškas sąlygas asmeniui su negalia įsigyti šunį pagalbininką ir, naudojantis jo pagalba, patekti į viešąją erdvę, statinius ir būti juose, naudotis viešuoju transportu ir keleivių vežimo už atlygį lengvaisiais automobiliais taksi paslauga;

2) nustatyti, kad sprendimą dėl šuns pagalbininko įsigijimo išlaidų kompensacijos poreikio priima Agentūra;

3) nustatyti asmeniui su negalia teisę į šuns pagalbininko įsigijimo išlaidų kompensaciją;

4) nustatyti, kad šuns pagalbininko įsigijimo išlaidų kompensaciją, vadovaujantis Agentūros nustatyta šuns pagalbininko įsigijimo išlaidų kompensacijos skyrimo ir mokėjimo tvarka, skiria ir moka Agentūra ar jos įgaliota įstaiga iš valstybės biudžeto lėšų;

5) patobulinti techninės pagalbos priemonių poreikio nustatymą.

2. Įstatymų projektų iniciatoriai (institucija, asmenys ar piliečių įgalioti atstovai) ir rengėjai

Įstatymų projektus parengė Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos Tikslinės pagalbos grupė (vadovė Daiva Zabarauskienė, mob. 0 620 63987, el. p. daiva.zabarauskiene@socmin.lt, vyresnioji patarėja Jurgita Čiuladaitė-Pritulskienė, mob. 0 695 00838, el. p. jurgita.ciuladaitė@socmin.lt, vyresnioji patarėja Irma Mituzienė, mob. 0 611 11325, el. p. irma.mituziene@socmin.lt, patarėja Renata Šarkanė, mob. 0 613 78850, el. p. renata.sarkane@socmin.lt).

3. Kaip šiuo metu yra reguliuojami įstatymų projektuose aptarti teisiniai santykiai

Konvencijos 9 straipsnio 2 dalies e punkte nustatyta, kad Konvencijos Šalys imasi atitinkamų priemonių siekdamos „suteikti galimybę pasinaudoti įvairių pagalbininkų ir tarpininkų paslaugomis, įskaitant gidus, skaitovus ir profesionalius gestų kalbos vertėjus, palengvintų pastatų ir kitų visuomenei atvirų objektų prieinamumą“. Minėto Konvencijos straipsnio komentare, kurį pateikė Jungtinių Tautų Asmenų su negalia teisių komitetas (vienuoliktoji sesija, 2014 m. kovo 31 d. – balandžio 11 d.), pažymima, kad „nustatydamos prieinamumo standartus, valstybės, Konvencijos Šalys, turi atsižvelgti į asmenų su negalia įvairovę ir užtikrinti prieinamumą bet kokios lyties, amžiaus ir bet kokią negalią turintiems asmenims“ (informacija skelbiama Agentūros interneto svetainėje).

Konvencijos 19 straipsnyje nustatyta, kad Konvencijos Šalys „pripažįsta visų asmenų su negalia lygią teisę gyventi bendruomenėje, turint lygias galimybes su kitais rinktis, ir imasi veiksmingų bei atitinkamų priemonių, kad sudarytų sąlygas asmenims su negalia visapusiškai naudotis šia teise ir būti visiškai įtrauktiems į bendruomenę bei dalyvauti joje“. Minėto Konvencijos straipsnio komentare, kurį pateikė Jungtinių Tautų Asmenų su negalia teisių komitetas (aštuonioliktoji sesija 2017 m. rugpjūčio 14–31 d.), pažymima, kad „asmeniniai asistentai, vedliai, skaitovai, profesionalūs gestų ir taktilinės gestų kalbos vertėjai, be kita ko, prisideda prie įtraukaus gyvenimo bendruomenėje užtikrinimo pagal asmenų su negalia valią ir pageidavimus“. Konvencijos Šalys „turi skirti lėšų sukurti reikiamas ir pakankamas pagalbos paslaugas visiems asmenims su negalia, kurios būtų orientuotos į konkretų asmenį ir (arba) kurias kontroliuotų ir savarankiškai reguliuotų jų gavėjas, pavyzdžiui, asmeninių asistentų, vedlių, skaitovų, profesionalių gestų kalbos ar kitokių vertėjų paslaugas“ (informacija skelbiama Agentūros interneto svetainėje).

Konvencijos 20 straipsnyje nustatyta, kad Konvencijos Šalys „imasi veiksmingų priemonių, kad užtikrintų kuo savarankiškesnį asmenų su negalia mobilumą“ ir sudaro sąlygas asmenims su negalia galimybes „gauti kokybiškas mobilumą palengvinančias priemones, įrenginius, pagalbines technologijas ir pagalbininkų bei tarpininkų pagalbą, įskaitant galimybę jais pasinaudoti už prieinamą kainą“.

ANTAPI 24 straipsnio 2 dalyje numatyta, kad šuo pagalbininkas yra viena iš asmens su negalia individualiųjų pagalbos poreikių rūšių.

ANTAPI 30 straipsnio nuostatos suteikia teisę asmeniui su negalia, siekiant sumažinti arba pašalinti sutrikusių funkcijų įtaką savo savarankiškumui ir mobilumui, naudotis šuns pagalbininko pagalba. Tačiau praktikoje minėtos nuostatos šiuo metu negali būti įgyvendinamos, nes:

- Lietuvoje nėra šunų pagalbininkų rengimo mokyklos, priklausančios kokiai nors tarptautinei organizacijai ir galinčios parengti šunį pagalbininką pagal specialią šuns pagalbininko rengimo programą, išduoti šuns pagalbininko statusą patvirtinantį dokumentą ir pažymėti šunį šuns pagalbininko skiriamuoju ženklu (šuns pagalbininko akreditaciją patvirtinantį dokumentą išduoda Lietuvos Respublikoje ar kitoje valstybėje gyvenantys fiziniai asmenys arba Lietuvos Respublikoje ar kitoje valstybėje įsteigti juridiniai asmenys (jų filialai), kurie turi šunis pagalbininkus rengiančius fizinius ir (ar) juridinius asmenis vienijančių tarptautinių organizacijų akreditaciją ir kurie yra parengę šunį pagalbininką pagal specialią (-ias) šių organizacijų patvirtintą (-as) šunų pagalbininkų dresavimo programą (-as)), todėl sudėtinga užtikrinti asmenų su negalia teisę į šuns pagalbininko pagalbą, nes Lietuvoje nėra tokio subjekto;

- ANTAPI nėra įtvirtinta teisė šuns pagalbininko rengėjui su šuniu pagalbininku (mokiniu) praktinio rengimo metu patekti į viešąją erdvę, visuomeninės ir kitos paskirties pastatus ar statinius ir būti juose, naudotis viešuoju transportu ir keleivių vežimo už atlygį lengvaisiais automobiliais taksi paslauga;

- teisės aktuose nėra įtvirtintas šunų pagalbininkų įsigijimo išlaidų kompensavimo valstybės biudžeto lėšomis mechanizmas, todėl šunų pagalbininkų pagalba yra prieinama tik ribotam asmenų su negalia skaičiui, nes šuns pagalbininko įsigijimas, parengimas, jų priežiūra šiuo metu galima tik pačių asmenų su negalia asmeninėmis lėšomis;

- ANTAPI 26 straipsnio 3 dalies nuostatos numato, kad asmeniui, kuriam nustatyta negalia, techninės pagalbos priemonių poreikį nustato Agentūra, o asmeniui po ūmios traumos ir (ar) ligos ir (ar) turinčiam judesio raiškos sutrikimų, iki neįgalumo ar dalyvumo lygis jam dar nenustatytas ar pensinio amžiaus asmeniui – sveikatos priežiūros įstaigos gydytojas, gydantis nurodytą asmenį. Tais atvejais, jei asmuo ateina į Agentūrą nusistatyti negalios, Agentūra priima sprendimą ir dėl techninės pagalbos priemonių poreikio. Tačiau tie asmenys, kuriems negalia buvo nustatyta neterminuotai arba techninės pagalbos priemonių priėmė po negalios vertinimo, tiesiogiai kreipiasi į techninės pagalbos priemonėmis aprūpinančią įstaigą, t. y. Centrą, kuris kreipiasi į Agentūrą ir prašo įvertinti techninės pagalbos priemonių poreikį. Dėl to asmenų aprūpinimo techninės pagalbos priemonėmis procesas pailgėja mažiausiai 10 darbo dienų. Kai techninės pagalbos priemonių reikia asmeniui po ūmios traumos ir (ar) ligos ir (ar) turinčiam judesio raiškos sutrikimų, iki neįgalumo ar dalyvumo lygis jam dar nenustatytas ar pensinio amžiaus asmeniui, jis turi kreiptis į jį gydantį gydytoją, kuris nustatyto techninės pagalbos priemonių poreikį. Toks skirtingas techninės pagalbos priemonių poreikio nustatymo mechanizmas didina administracinę naštą asmeniui, jį gydančiam gydytojui ir Centrai ir prailgina asmenų aprūpinimo techninės pagalbos priemonėmis procesą. Kartu pažymėtina, kad Centro savininko teises ir pareigas nuo 2024 m. sausio 2 d. įgyvendina Agentūra, todėl esamas teisinis reguliavimas, kai socialinės apsaugos ir darbo ministro nustatyta tvarka reguliuojamos atitinkamos įstaigos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos (Agentūros) pavaldžios įstaigos (Centro) atliekamos procedūros, prieštarauja Lietuvos Respublikos teisėkūros pagrindų įstatyme įtvirtintiems teisėkūros proporcingumo, efektyvumo ir aiškumo principams;

- ANTAPI nustatyta, kad Agentūra, atlikdama dalyvumo vertinimą, priima sprendimą dėl darbo pobūdžio ir sąlygų. Šis sprendimas parengiamas asmens prašymu, įvertinus galimus rizikos veiksnius, kuriems esant asmeniui nerekomenduojama dirbti, tačiau jame nepateikiamos išvados apie konkretaus asmens galimybes dirbti tam tikroje darbo vietoje. Todėl šis dokumentas darbdaviams nesuteikia aiškios informacijos apie realias asmens su negalia galimybes atlikti tam tikras darbo funkcijas. 2024 m. birželio 13 d. Seimui priėmus Lietuvos Respublikos darbuotojų saugos ir sveikatos įstatymo Nr. IX-1672 1, 2, 4, 10, 13, 15, 18, 21, 23, 28, 33, 44, 46 straipsnių, V skyriaus pavadinimo pakeitimo ir 38 straipsnio pripažinimo netekusiu galios įstatymą (įsigaliojo 2024 m. birželio 21 d.), Darbuotojų saugos ir sveikatos įstatymo 33 straipsnio 1 dalies 11 punktą buvo pripažintas netekusiu galios. Taigi teisės aktuose nėra įtvirtinto reikalavimo pateikti darbdaviui

Agentūros sprendimą dėl darbo pobūdžio ir sąlygų, o praktikoje jis dažnai tampa papildoma administracine kliūtimi, trukdančia asmeniui su negalia savarankiškai dalyvauti darbo rinkoje.;

– ANTAPI 1 straipsnio 3 dalyje nustatyta, kad įstatymo 18 ir 19 straipsniai taip pat taikomi Lietuvos Respublikoje gyvenantiems užsieniečiams, kuriems leidimas laikinai gyventi išduotas kaip ketinantiems dirbti Lietuvos Respublikoje aukštos profesinės kvalifikacijos reikalaujanti darbą. ANTAPI reglamentuoja neįgalumo lygio nustatymą (18 straipsnis) ir dalyvumo lygio nustatymą (19 straipsnis). Pažymėtina, kad ANTAPI 1 straipsnio 3 dalies nuostata dėl 18 straipsnio taikymo yra netiksli, nes neįgalumo lygis taikomas tik vaikams, o vaikai negali būti aukštos profesinės kvalifikacijos. Todėl siūloma ištaisyti techninę klaidą ir vietoje nuorodos į 18 straipsnį pateikti nuorodą į 20 straipsnį, kuris reglamentuoja individualios pagalbos teikimo išlaidų kompensacijos poreikio nustatymą ir terminus, taikomus suaugusiesiems.

4. Kokios siūlomos naujos teisinio reguliavimo nuostatos ir kokių teigiamų rezultatų laukiama

Įstatymo projektu Nr. 1 siūloma:

1) apibrėžti šuns pagalbininko sąvoką ir nustatyti, kad šuo pagalbininkas – šuo, kuris yra specialiai apmokytas vykdyti užduotis ir teikti pagalbą asmeniui su negalia pagal jo individualiuosius pagalbos poreikius, kad padidintų asmens su negalia savarankiškumą, saugumą ir (ar) mobilumą. Toks šuo žymimas šuns pagalbininko skiriamuoju ženklu, jo laikytojas ar savininkas turi turėti šuns pagalbininko statusą patvirtinantį dokumentą;

2) nustatyti, kad sprendimą dėl šuns pagalbininko įsigijimo išlaidų kompensacijos poreikio priima Agentūra;

3) įtvirtinti asmens su negalia, besinaudojančio šuns pagalbininko pagalba, teisę patekti į viešąją erdvę, statinius ir juose būti, naudotis viešuoju transportu ir keleivių vežimo už atlygį lengvaisiais automobiliais ir lengvaisiais automobiliais taksi paslauga, o nurodytų objektų valdytojams prievolę užtikrinti, kad asmuo su negalia šia teise galėtų pasinaudoti;

4) įtvirtinti prievolę asmeniui su negalia, besinaudojančiam šuns pagalbininko pagalba, atsakingo įmonės, įstaigos, organizacijos darbuotojo arba renginio organizatoriaus ar jo paskirto atsakingo asmens prašymu pateikti šuns pagalbininko statusą patvirtinantį dokumentą (ar jų kopijas);

5) atsisakyti reikalavimo, jog šunį pagalbininką gali parengti tik šuns pagalbininko rengėjas, turintis tarptautinių organizacijų akreditaciją. Tai užtikrins, kad bus praplėstas šunų pagalbininkų rengėjų ratas, šunis pagalbininkus galės rengti fiziniai ir (ar) juridiniai asmenys, neturintys tarptautinės akreditacijos, tačiau reikalavimai šuns pagalbininko rengėjui bus patvirtinti socialinės apsaugos ir darbo ministro. Pažymėtina, kad Europos standartizacijos komiteto (CEN) technikos komitetas CEN/TC 452 „Assistance Dogs“ rengia bendrus Europos standarto EN 17984 serijos standartus, kurie bus skirti šunų pagalbininkų rengimui ir vertinimui. Šiuo metu Europos standartizacijos komitete (CEN) priimti EN 17984 serijos standartai: EN 17984-1:2024 „Šunys pagalbininkas. 1 dalis. Aiškinamasis žodynas“ ir LST EN 17984-6:2025 „Šunys pagalbininkas. 6 dalis. Prieinamumas ir visapusiška prieiga“, kurie perimti Lietuvoje kaip LST EN 17984-1:2024 ir LST EN 17984-6:2025. Kitos EN 17984 serijos standarto dalys dar rengiamos.

Europos Sąjungos valstybės narės, tarp jų ir Lietuva, planuoja vadovautis šiais Europos standartizacijos komiteto (CEN) standartais, kurie nustatys aukštus šunų pagalbininkų rengimo teikti pagalbą asmenims su negalia standartus;

6) atsisakyti reikalavimo asmeniui su negalia, kurį lydi šuo pagalbininkas, pateikti asmens su negalia pažymėjimą, atsižvelgiant į tai, kad Europos Sąjungos valstybės narės turi skirtingą negalios nustatymo sistemą ir ne visose Europos Sąjungos valstybėse narėse asmeniui yra išduodamas asmens su negalia pažymėjimas (kortelė). Todėl iš kai kurių Europos Sąjungos valstybės narių atvykstančiam į Lietuvą asmeniui su negalia, lydimam šuns pagalbininko, reikalavimas pateikti asmens su negalia pažymėjimą praktikoje būtų neįgyvendinamas;

7) nustatyti, kad, asmens su negalia teisės gali būti apribotos išimtiniais atvejais, kai šuo pagalbininkas gali sukelti pavojų kitų asmenų sveikatai ir (ar) gyvybei ar gali kelti grėsmę statinyje laikomiems gyvūnams, jų gerovei ir (ar) sveikatai. Tokiais atvejais objektų valdytojai privalo

nustatyti taisykles dėl pagalbos asmeniui su negalia priemonių taikymo ir priemonių, skirtų šuns pagalbininko gerovei ir saugumui užtikrinti vadovaujantis Lietuvos Respublikos gyvūnų gerovės ir apsaugos įstatymu, kai asmuo su negalia būna jų valdomame objekte, taikymo;

8) įtvirtinti šuns pagalbininko rengėjo teisę kartu su šuniu pagalbininku (mokiniu) jo praktinio rengimo metu patekti į viešąją erdvę, statinius ir būti juose, naudotis viešuoju transportu ir keleivių vežimo už atlygį lengvaisiais automobiliais ir lengvaisiais automobiliais taksi paslauga. Tokiu atveju šuo pagalbininkas (mokinys) turės būti pažymėtas šuns pagalbininko rengėjo išduotu šuns pagalbininko (mokinio) skiriamuoju ženklu. Atsakingo įmonės, įstaigos, organizacijos darbuotojo arba renginio organizatoriaus ar jo paskirto atsakingo asmens prašymu šuns pagalbininko rengėjas privalės pateikti šuns pagalbininko (mokinio) statusą patvirtinantį dokumentą;

9) nustatyti, kad Lietuvos Respublikoje išduodamų šuns pagalbininko ir šuns pagalbininko (mokinio) skiriamąjo ženklo aprašymą, šuns pagalbininko statusą patvirtinančio dokumento formą ir jų išdavimo tvarką nustato Agentūros direktorius;

10) nustatyti, kad asmuo su negalia, kuriam nustatytas šuns pagalbininko įsigijimo išlaidų kompensacijos poreikis, turi teisę į šuns pagalbininko įsigijimo išlaidų kompensaciją vadovaujantis TKĮ;

11) siekiant sumažinti administracinę naštą asmeniui, jį gydančiam gydytojui, taip pat Centrai ir pagreitininti asmenų aprūpinimo techninės pagalbos priemonėmis procesą, nustatyti, kad:

a) visiems asmenims, nepriklausomai nuo to, ar jie turi negalią, ar ne, techninės pagalbos priemonių poreikį, vadovaudamasis socialinės apsaugos ir darbo ministro nustatytais techninės pagalbos priemonių poreikio nustatymo kriterijais, nustato Centras;

b) asmenų aprūpinimą techninės pagalbos priemonėmis ANTAPI 26 straipsnio 4 dalyje nustatytais būdais, vadovaudamasis Agentūros direktoriaus nustatyta asmenų aprūpinimo techninės pagalbos priemonėmis tvarka, organizuoja Centras.

Asmuo, kuriam reikia techninės pagalbos priemonės, tiesiogiai kreipsis į Centrą. Centras, vadovaudamasis socialinės apsaugos ir darbo ministro nustatytais techninės pagalbos priemonių poreikio nustatymo kriterijais, įvertins besikreipiančio asmens techninės pagalbos priemonės poreikį ir skirs asmeniui reikalingą techninės pagalbos priemonę ar šios priemonės įsigijimo išlaidų kompensaciją;

12) atsisakyti Agentūros sprendimo dėl darbo pobūdžio ir sąlygų, kuris šiuo metu yra išduodamas vertinant asmens dalyvumo lygį, jame pateikiamos tik bendro pobūdžio rekomendacijos dėl galimų rizikos veiksnių, kuriems esant asmeniui nerekomenduojama dirbti. Tokiu būdu būtų panaikinta nuostata, įpareigojanti Agentūrą, atlikus dalyvumo vertinimą, teikti bendro pobūdžio rekomendacijas dėl rizikos veiksnių darbo vietoje. Šiuo pakeitimu siekiama užtikrinti, kad asmens dalyvumo vertinimas būtų orientuotas į individualius asmens poreikius, o ne formalizuotą, bendro pobūdžio rizikų išvardijimą Agentūros sprendime dėl darbo pobūdžio ir sąlygų. Tai sumažins riziką, kad Agentūros sprendime dėl darbo pobūdžio ir sąlygų bendro pobūdžio rekomendacijos bus netinkamai interpretuotos kaip draudimas dirbti; užtikrins Konvencijos 27 straipsnio įgyvendinimą, ypač susijusį su lygių galimybių užtikrinimu darbo rinkoje; bus supaprastinti procesai institucijose – Užimtumo tarnyba prie Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos ir Sveikatos apsaugos ministerija jau yra pasirengusios atsisakyti šio dokumento naudojimo savo veikloje;

13) atlikti techninio pobūdžio taisymus pašalinant nuorodų netikslumus ANTAPI 1 straipsnio 3 dalyje, t. y. vietoje nuorodos į 18 straipsnį pateikti nuorodą į 20 straipsnį, kuris reglamentuoja individualios pagalbos teikimo išlaidų kompensacijos poreikio nustatymą ir terminus, taikomus suaugusiems;

14) nustatyti, kad iki 2026 m. balandžio 30 d. pradėtas techninės pagalbos priemonių poreikio nustatymo procedūras baigia vykdyti Centras, vadovaudamasis iki šios įstatymo įsigaliojimo dienos galiojusiomis teisinio reguliavimo nuostatomis.

Kadangi vienas Įstatymo projekto Nr. 1 tikslų yra sumažinti administracinę naštą sveikatos priežiūros įstaigų gydytojams, planuojami reguliavimo naštos pokyčiai ūkio subjektams (šiuo atveju – gydymo įstaigoms) buvo įvertinti administracinės naštos ir prisitaikymo prie reguliavimo išlaidų aspektu, vadovaujantis Ūkio subjektų administracinės naštos ir prisitaikymo prie reguliavimo išlaidų

vertinimo metodika, patvirtinta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012 m. sausio 11 d. nutarimu Nr. 4 „Dėl Ūkio subjektų administracinės naštos ir prisitaikymo prie reguliavimo išlaidų vertinimo metodikos patvirtinimo“, Administracinės naštos pokytis buvo atliktas ir suderintas darbo tvarka su Lietuvos Respublikos ekonomikos ir inovacijų ministerija (2025 m. balandžio 1 d.), pateikus reguliavimo naštos ataskaitą (planuojamas metinis administracinės naštos sumažėjimas – 32 340 eurų).

Administracinės naštos vertinimas neatliekamas fiziniams ir (ar) juridiniams asmenims, rengiantiems šunis pagalbininkus, taip pat viešosios erdvės, visuomeninės ir kitos paskirties pastatų ar statinių, kitiems valdytojams atsižvelgiant į tai, kad Įstatymo projektu Nr. 1 išlieka tie patys reikalavimai objektų valdytojams (pavyzdžiui, viešosios erdvės, visuomeninės ir kitos paskirties pastatų ar statinių, viešojo transporto) užtikrinti, kad asmuo su negalia galėtų patekti į objektus, juose būti, o jei šuo pagalbininkas gali sukelti pavojų kitų žmonių sveikatai ir (ar) gyvybei ar kelti grėsmę visuomeninės ir kitos paskirties pastatuose ar statiniuose laikomiems gyvūnams, jų gerovei ir (ar) sveikatai, turi būti nustatytos pagalbos asmeniui su negalia priemonės, kai asmuo su negalia negali naudotis šuns pagalbininko teikiama pagalba, bei priemonės, skirtos šuns pagalbininko gerovei ir saugumui užtikrinti. Kaip rodo praktika, fiziniai ir (ar) juridiniai asmenys, parengę šunis pagalbininkus, išduoda šuns pagalbininko statusą patvirtinantį dokumentą, pavyzdžiui, pažymėjimą bei skiriamąjį ženklą (specialias petnešas) su užrašu „Šuo pagalbininkas“, „Šuo pagalbininkas (mokinys)“.

Įstatymo projektu Nr. 2 siūloma:

1) TKĮ 1 straipsnį papildyti ir įtraukti dar vieną tikslinių kompensacijų rūšį – šuns pagalbininko įsigijimo išlaidų kompensaciją;

2) papildyti TKĮ nauju V skyriumi ir:

a) 13 straipsnio 1 dalyje nustatyti, kad asmenys su negalia, kuriems Asmens su negalia teisių apsaugos pagrindų įstatymo nustatyta tvarka nustatytas šuns pagalbininko įsigijimo išlaidų kompensacijos poreikis, turi teisę vieną kartą per 96 mėnesius, išskyrus atvejus, kai šuo pagalbininkas dėl sveikatos negali teikti pagalbos asmeniui su negalia arba miršta, į šuns pagalbininko įsigijimo išlaidų kompensaciją, kompensuojant jiems 90 procentų faktinių šuns pagalbininko įsigijimo išlaidų, bet ne daugiau kaip 300 BSI. Šuns pagalbininko įsigijimo išlaidos apima šuns įsigijimą, jo išlaikymą, šuns sveikatos ir gyvybės draudimą jo, kaip šuns pagalbininko, rengimo laikotarpiu, šuns pagalbininko parengimą, šuns pagalbininko statusą patvirtinančio dokumento bei šuns pagalbininko skiriamojo ženklo išdavimą;

b) 13 straipsnio 2 dalyje nustatyti, kad jeigu šuo pagalbininkas dėl sveikatos negali teikti pagalbos asmeniui su negalia arba miršta, ir šuns pagalbininko statusą patvirtinantį dokumentą ir šuns pagalbininko skiriamąjį ženklą išdavęs Lietuvos Respublikoje ar kitoje Europos Sąjungos valstybėje narėje, ar Europos ekonominei erdvei priklausančios Europos laisvosios prekybos asociacijos valstybėje narėje įsteigtas juridinis asmuo ar kita organizacija, jo (jos) padalinys, fizinis asmuo, arba veterinarijos gydytojas, vadovaudamasis Agentūros direktoriaus patvirtinta šuns pagalbininko įsigijimo išlaidų kompensacijos skyrimo ir mokėjimo tvarka, pateikia Agentūrai ar jos įgaliotai įstaigai Agentūros direktoriaus nustatyta tvarka dokumentus, patvirtinančius, kad šuo pagalbininkas dėl sveikatos negali teikti pagalbos asmeniui su negalia arba mirė, pakartotinai šuns pagalbininko įsigijimo išlaidų kompensacija gali būti skiriama ir mokama anksčiau nei nurodyta šio straipsnio 1 dalyje.

Šuo pagalbininkas yra šuo, kuris specialiai apmokytas vykdyti užduotis ir teikti pagalbą asmeniui su negalia pagal jo individualiuosius pagalbos poreikius, kad padidintų asmens su negalia savarankiškumą, saugumą ir (ar) mobilumą, kurio vidutinė tarnavimo, kaip šuns pagalbininko, trukmė siekia apie 8 metus (96 mėnesius). Tai atitinka daugelio tarptautinių šunų pagalbininkų rengėjų praktikas, pagal kurias šuo, kaip pagalbininkas, tarnauja asmeniui su negalia apie 7–10 metų, priklausomai nuo jo sveikatos ir galimybių teikti pagalbą asmeniui su negalia. Ši trukmė leidžia racionaliai planuoti šuns pagalbininko įsigijimo išlaidų kompensacijų teikimą, kad jis atitiktų realų šuns pagalbininko tarnavimo laiką. Jei šuo pagalbininkas miršta arba dėl ligos negali atlikti savo funkcijų, pakartotinai kreiptis dėl šuns pagalbininko įsigijimo išlaidų kompensacijos galima ir

anksčiau nei po 8 metų (96 mėnesių). Įstatymo projektu Nr. 2 siūlomos nustatyti išimtys (šuns pagalbininko negebėjimas toliau vykdyti savo funkcijų dėl sveikatos ar mirties) užtikrina, kad asmenys su negalia neliks be jiems būtinos šuns pagalbininko pagalbos tuo atveju, jei šuo pagalbininkas nebegalės vykdyti savo funkcijų. Tai suteikia lankstumo ir atsižvelgia į galimas individualias situacijas bei užtikrina, kad šuns pagalbininko teikiama pagalba asmeniui su negalia būtų ilgalaikė ir tvari;

c) 14 straipsniu reglamentuoti, kad šuns pagalbininko įsigijimo išlaidų kompensaciją, vadovaujantis Agentūros direktoriaus nustatyta Šuns pagalbininko įsigijimo išlaidų kompensacijos skyrimo ir mokėjimo tvarka, skiria ir moka Agentūra ar jos įgaliota įstaiga iš valstybės biudžeto lėšų.

Asmuo, norėdamas gauti šuns pagalbininko įsigijimo išlaidų kompensaciją, turės kreiptis į Agentūrą, kuri, atlikusi asmens su negalia individualių pagalbos poreikių vertinimą, nustatys, ar asmeniui su negalia reikalinga šuns pagalbininko pagalba, siekiant didesnio jo savarankiškumo ir (ar) mobilumo, ir priims sprendimą dėl šuns pagalbininko įsigijimo išlaidų kompensacijos poreikio. Agentūrai priėmus sprendimą dėl šuns pagalbininko poreikio nustatymo, asmuo su negalia galės kreiptis į bet kurį Lietuvos Respublikoje ar kitoje Europos Sąjungos valstybėje narėje, ar Europos ekonominei erdvei priklausančios Europos laisvosios prekybos asociacijos valstybėje narėje įsisteigtą juridinį asmenį ar kitą organizaciją, jo (jos) padalinį (toliau – šunų pagalbininkų rengimo mokyklą) dėl šuns pagalbininko parengimo pagal specialią šuns pagalbininko parengimo programą teikti pagalbą asmeniui su negalia pagal jo individualiuosius pagalbos poreikius. Pažymėtina, kad kiekvienas šuo pagalbininkas yra rengiamas pagal kiekvieno asmens su negalia individualius poreikius, kad su šuns pagalba būtų padidintas asmens su negalia savarankiškumas, saugumas ir (ar) mobilumas. Prieš pradedant rengti šunį pagalbininką asmeniui su negalia, atliekamas asmens su negalia įvertinimas, kuris apima jo pagalbos poreikius, jo galimybes užtikrinti šuns pagalbininko gerovę ir saugumą, vadovaujantis Gyvūnų gerovės ir apsaugos įstatymu. Tik įvertinus pirmiau aprašytas aplinkybes, yra sudaroma speciali šuns pagalbininko rengimo programa, kuri apima ir šuns pagalbininko įgūdžių įvertinimo patikrinimą (egzaminą (-us)) prieš šunį pagalbininką atiduodant asmeniui su negalia. Šuns pagalbininko įsigijimo išlaidų kompensacija bus pervedama šunų pagalbininkų rengimo mokyklai pagal tarp asmens su negalia, šunų pagalbininkų rengimo mokyklos ir Agentūros sudarytą trišalę sutartį (toliau – trišalė sutartis) dėl šuns pagalbininko parengimo. Parengtas šuo pagalbininkas bus perduodamas asmeniui su negalia, kartu išduodant šuns pagalbininko statusą patvirtinantį dokumentą bei skiriamąjį ženklą. Šunų pagalbininkų rengimo mokyklos yra atsakingos už šuns pagalbininko parengimą ir jo tinkamumą teikti pagalbą asmeniui su negalia, todėl būtent jos turės išduoti šuns pagalbininko statusą patvirtinantį dokumentą ir šuns pagalbininko skiriamąjį ženklą, patvirtinančius šuns pagalbininko statusą. Skiriamasis ženklas yra oficialus šuns pagalbininko statuso patvirtinimas, kurį pripažįsta įvairūs subjektai, įskaitant viešąjį transportą, prekybos centrus, darbovietes ir pan. Šuns pagalbininko skiriamasis ženklas dažniausiai yra specialios petnešos (pavyzdžiui, kai kurios petnešos gali turėti ir papildomą funkcionalumą, pavyzdžiui, rankenas, kurios leidžia asmeniui su negalia įsikibti). Šuo pagalbininkas nešios petnešas tuo metu, kai jis teiks pagalbą asmeniui su negalia. Ant petnešų bus aiškiai matomas užrašas „Šuo pagalbininkas“, nurodantis, kad toks šuo yra specialiai apmokytas padėti asmeniui su negalia. Šie užrašai ant petnešų padeda atpažinti šunį pagalbininką ir užtikrina, kad jis kartu su asmeniu su negalia gali būti viešose vietose, kur paprastai gyvūnai nėra leidžiami. Pasauliniu mastu nėra unifikuoto skiriamojo ženklo, tačiau Lietuvoje numatoma patvirtinti bendrus reikalavimus skiriamajam ženklui, taip pat ir šuns pagalbininko statusą patvirtinamam dokumentui (pažymėjimui) bei jų išdavimo tvarkas. Kai šuns pagalbininko rengimo mokykla parengs šunį pagalbininką ir jis išlaikys įgūdžių teikti pagalbą asmeniui su negalia patikrinimo egzaminą (pavyzdžiui, Lietuvoje įsteigta Šunų pagalbininkų instruktorių kolegija nustato, kas gali egzaminuoti šunis pagalbininkus), Agentūra ar jos įgaliota įstaiga užbaigs šuns pagalbininko įsigijimo išlaidų finansavimo procesą. Toks mechanizmas leis užtikrinti, kad visos su šuns pagalbininko paruošimu ir įsigijimu susijusios išlaidos, kompensuojamos valstybės biudžeto lėšomis, būtų pagrįstos, o asmuo su negalia gautų kokybiškai parengtą šunį pagalbininką, atitinkantį jo individualiuosius poreikius. Įstatymo projekte Nr. 1 numatyta, kad šuns pagalbininko įsigijimo išlaidų kompensacijos poreikio nustatymo kriterijus ir

tvarką nustatys socialinės apsaugos ir darbo ministras. Rengiant šuns pagalbininko įsigijimo išlaidų kompensacijos poreikio nustatymo kriterijus ir tvarką bus įtraukiamos nevyriausybinių organizacijų.

Remiantis pasauline praktika ir atsižvelgiant į Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2024 m. spalio 25 d. įsakymu Nr. A1-708 „Dėl darbo grupės šunų pagalbininkų (vedlių) pagalbos asmenims su regos negalia teikimo sistemos kūrimo klausimams nagrinėti sudarymo“ sudarytos tarpžinybinės darbo grupės narių išsakytus pasiūlymus ir argumentus, pasirašius trišalę sutartį, šuns pagalbininko savininku liks šuns pagalbininko rengimo mokykla, o asmuo su negalia bus šuns pagalbininko laikytojas, siekiant užtikrinti šuns pagalbininko gerovę ir saugumą tokiais atvejais, kai asmuo su negalia nebegalėtų juo rūpintis (pavyzdžiui, dėl sveikatos pablogėjimo nebegalėtų rūpintis šuniu pagalbininku ir (ar) neužtikrintų šuns pagalbininko gerovės). Trišalėje sutartyje bus numatytos aiškio sutartinės nuostatos, užtikrinsiančios šuns gerovę ir saugumą, taip pat nuostatos dėl šuns pagalbininko įgūdžių teikti pagalbą asmeniui su negalia atnaujinimo savo ir kt.

Šuns pagalbininko įsigijimas – svarbus sprendimas, kuris gali įtakoti asmens su negalia savarankiškumą ir (ar) mobilumą, reikšmingai padidinti asmens su negalia galimybes visapusiškai ir veiksmingai dalyvauti visuomenės gyvenime. Kad ši pagalba būtų labiau prieinama ir išliktų ilgalaikė, valstybės biudžeto lėšomis numatoma kompensuoti 90 proc. šuns pagalbininko įsigijimo išlaidų, paliekant nedidelę dalį – 10 proc. – prisidėti pačiam asmeniui su negalia (pavyzdžiui, kitose užsienio šalyse (Vokietijoje, Jungtinėje Karalystėje) šunys pagalbininkai taip pat nėra finansuojami 100 procentų, t. y. valstybė, labdaros fondai ar sveikatos draudimas padengia didžiąją dalį šuns pagalbininko parengimo ar įsigijimo išlaidų, tačiau likusi dalis tenka asmeniui su negalia arba ji remiančioms organizacijoms). Manytina, kad neviseškas (100 procentų) šuns pagalbininko įsigijimo išlaidų kompensavimas paskatins asmenį su negalia priimti apgalvotą sprendimą ir labiau rūpintis šuns gerove ir saugumu. Pažymėtina, kad, net ir gavęs valstybės finansavimą, asmuo su negalia turės būti finansiškai pajėgus išlaikyti šunį pagalbininką visą jo pagalbos teikimo laikotarpį.

Įstatymų projektais siūlomas teisinis reguliavimas prisidės prie asmenų su negalia teisių apsaugos ir jų įgyvendinimo užtikrinimo, nediskriminavimo negalios pagrindu, bei kliūčių, trukdančių asmenims su negalia visapusiškai ir veiksmingai dalyvauti visuomenėje lygiai su kitais asmenimis, panaikinimo, administracinės naštos mažinimo.

Numatoma, kad Įstatymų projektais siūlomas teisinis reguliavimas įsigalios 2026 m. gegužės 1 d. Atitinkamų institucijų vadovai iki 2025 m. balandžio 30 d. priims šių įstatymų įgyvendinamuosius teisės aktus.

5. Galimos neigiamos priimtų įstatymų pasekmės ir kokių priemonių reikėtų imtis, kad tokių pasekmių būtų išvengta

Priėmus įstatymus, neigiamų pasekmių nenumatoma. Numatomos teigiamos teisinio reguliavimo pasekmės aptartos šio aiškinamojo rašto 4 punkte.

6. Kokią įtaką įstatymai turės kriminogeninei situacijai, korupcijai

Priimti įstatymai įtakos kriminogeninei situacijai ir korupcijai neturės. Įstatymų projektų antikorpacinis vertinimas bus atliktas vadovaujantis Lietuvos Respublikos korupcijos prevencijos įstatymo nuostatomis prieš pateikiant Įstatymų projektus Lietuvos Respublikos Vyriausybei.

7. Kaip įstatymų įgyvendinimas atsilieps verslo sąlygoms ir jo plėtrai

Priimti įstatymai neturės reikšmingo poveikio verslo sąlygoms ir jo plėtrai. Pastaruoju metu Lietuvoje stebimas teigiamas pokytis, siekiant užtikrinti asmens su negalia, besinaudojančio šuns pagalbininko pagalba, teises patekti į viešąją erdvę, viešuosius pastatus ir pan. Kai kurie verslo subjektai (pvz., prekybos tinklas „Maxima“) jau dabar yra parengę (arba gali parengti) arba įtraukti į turimus klientų aptarnavimo procedūrų aprašus ar kitus panašaus pobūdžio dokumentus, atitinkamas nuostatas dėl klientų aptarnavimo, užtikrinant reikiamą pagalbą asmeniui su negalia, besinaudojančiam šuns pagalbininko pagalba.

Šuns pagalbininko parengimo išlaidų kompensavimas, numatant šuns pagalbinio parengimo išlaidų kompensavimą šunų pagalbininkų rengimo mokykloms gali padėti šioms mokykloms efektyviau planuoti veiklą, investuoti į šunų pagalbininkų rengimo infrastruktūrą ir instruktorių kvalifikacijos kėlimą. Stabilus pajamų šaltinis gali paskatinti naujų šunų pagalbininkų rengimo mokyklų atsiradimą, taip didinti konkurenciją ir gerinti jų teikiamų paslaugų kokybę. Taip pat tai gali paskatinti inovacijas, nes šunų pagalbininkų rengimo mokyklos, siekdamos pritraukti daugiau klientų ir užtikrinti geresnius šunų pagalbininkų mokymo rezultatus, galėtų investuoti į naujas technologijas, šiuolaikinius mokymo metodus ir instruktorių kvalifikacijos kėlimą.

8. Ar įstatymų projektai neprieštarauja strateginio lygmens planavimo dokumentams

Įstatymų projektai neprieštarauja strateginio lygmens planavimo dokumentams. Įstatymų projektai tiesiogiai prisideda prie Devynioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos, kuriai pritarta Lietuvos Respublikos Seimo 2024 m. gruodžio 12 d. nutarimu Nr. XV-54 „Dėl Devynioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos“, 173 punkto įgyvendinimo.

9. Įstatymų inkorporavimas į teisinę sistemą, kokius teisės aktus būtina priimti, kokius galiojančius teisės aktus reikia pakeisti ar pripažinti netekusiais galios

Priėmus įstatymus, kitų įstatymų priimti, pakeisti ar pripažinti netekusiais galios galiojančius įstatymus nereikės.

10. Ar įstatymų projektai parengti laikantis Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos, Lietuvos Respublikos teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimų, o įstatymų projektų sąvokos ir jas įvardijantys terminai įvertinti Lietuvos Respublikos terminų banko įstatymo ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų nustatyta tvarka

Įstatymų projektai parengti laikantis Valstybinės kalbos, Teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimų ir atitinka bendrinės lietuvių kalbos normas.

Įstatymo projekte Nr. 1 vartojama sąvoka („šuo pagalbininkas“) ir ją įvardijantis terminas suderintas Terminų banko įstatymo ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų nustatyta tvarka.

11. Ar įstatymų projektai atitinka Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatas bei Europos Sąjungos dokumentus

Įstatymų projektai neprieštarauja Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatoms ir Europos Sąjungos teisės normoms.

Įstatymų projektais neperkeliami ir neįgyvendinami Europos Sąjungos teisės aktai.

Įstatymų projektai nenotifikuotini Europos Komisijai.

12. Jeigu įstatymams įgyvendinti reikia įgyvendinamųjų teisės aktų, – kas ir kada juos turėtų priimti

Priimtiems įstatymams įgyvendinti socialinės apsaugos ir darbo ministras, susisiekimo ministras, sveikatos apsaugos ministras ir Agentūros direktorius iki 2026 m. balandžio 30 d. turės priimti šiuos įstatymų įgyvendinamuosius teisės aktus:

1. Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymą „Dėl Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2005 m. gruodžio 30 d. įsakymo Nr. A1-340 „Dėl Asmens su negalia teisių apsaugos agentūros prie Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos nuostatų patvirtinimo“ pakeitimo“;

2. Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymą „Dėl Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2022 m. sausio 13 d. įsakymo Nr. A1-25 „Dėl Asmenų aprūpinimo klausos, regos, komunikacijos ir sensorikos bei judėjimo techninės pagalbos priemonėmis tvarkos aprašų patvirtinimo“ pakeitimo“;

3. Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymą „Dėl Šuns pagalbininko įsigijimo išlaidų kompensacijos poreikio nustatymo kriterijų, tvarkos ir reikalavimų šuns pagalbininko rengėjui patvirtinimo“;

4. Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro ir Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro įsakymą „Dėl Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro ir Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2005 m. kovo 21 d. įsakymo Nr. A1-78/V-179 „Dėl Dalyvumo lygio nustatymo kriterijų ir tvarkos aprašo patvirtinimo“ pakeitimo“;

5. Lietuvos Respublikos susisiekimo ministro įsakymą „Dėl Lietuvos Respublikos susisiekimo ministro 2011 m. balandžio 13 d. įsakymo Nr. 3-223 „Dėl Keleivių ir bagažo taisyklių patvirtinimo“ pakeitimo“;

6. Lietuvos Respublikos susisiekimo ministro įsakymą „Dėl Lietuvos Respublikos susisiekimo ministro 2012 m. sausio 27 d. įsakymo Nr. 3-80 „Dėl Keleivių vežimo už atlygį lengvaisiais automobiliais pagal užsakymą ir lengvaisiais automobiliais taksi taisyklių patvirtinimo“ pakeitimo“;

7. Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro įsakymą „Dėl Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2005 m. rugsėjo 1 d. įsakymo Nr. V-675 „Dėl Lietuvos higienos normos HN 15:2021 „Maisto higiena“ patvirtinimo“ pakeitimo“;

8. Asmens su negalia teisių apsaugos agentūros prie Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos direktoriaus įsakymą „Dėl Šuns pagalbininko įsigijimo išlaidų kompensacijos skyrimo ir mokėjimo tvarkos patvirtinimo“;

9. Asmens su negalia teisių apsaugos agentūros prie Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos direktoriaus įsakymą „Dėl asmenų aprūpinimo techninės pagalbos priemonėmis tvarkos patvirtinimo“;

10. Asmens su negalia teisių apsaugos agentūros prie Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos direktoriaus įsakymą „Dėl Lietuvos Respublikoje išduodamų šuns pagalbininko ir šuns pagalbininko (mokinio) skiriamųjų ženklų aprašo, šuns pagalbininko ir šuns pagalbininko (mokinio) statusą patvirtinančių dokumentų formų reikalavimų ir jų išdavimo tvarkų patvirtinimo“;

11. Asmens su negalia teisių apsaugos agentūros prie Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos direktoriaus įsakymą „Dėl Asmens su negalia teisių apsaugos agentūros prie Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos direktoriaus 2024 m. vasario 19 d. įsakymo Nr. V-59 „Dėl Techninės pagalbos priemonių centro nuostatų patvirtinimo“ pakeitimo“.

13. Kiek valstybės, savivaldybių biudžetų ir kitų valstybės įsteigtų fondų lėšų prireiks įstatymams įgyvendinti, ar bus galima sutaupyti (pateikiami prognozuojami rodikliai einamaisiais ir artimiausiais 3 biudžetiniais metais)

Atsižvelgiant į užsienio šalių praktiką ir į tai, kad šuo pagalbininkas šiuo metu būtų reikalingas tik nedidelei daliai asmenų su negalia (0,004 proc. asmenų su negalia nuo visų asmenų su negalia, gyvenančių Lietuvoje skaičiaus (Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos duomenimis, 2024 m. pab. Lietuvoje gyveno apie 230 tūkst. asmenų su negalia) t. y. 10 asmenų su negalia, įteisinus šunų pagalbininkų įsigijimo išlaidų kompensaciją, 2026 m. iš valstybės biudžeto reikės apie 100 tūkst. eurų, o nuo 2027 m. kasmet šioms kompensacijoms mokėti apie 250 tūkst. eurų, t. y. per metus kompensuojant 10 šunų pagalbininkų įsigijimo išlaidų, o minėti šunys pagalbininkai būtų parengiami per 2 metus. Iki 2029 m. Lietuvoje atsirastų 20 šunų pagalbininkų, kurių parengimas būtų kompensuotas iš valstybės biudžeto lėšų, kompensuojant 90 proc. faktiškai patirtų šunų pagalbininkų įsigijimo išlaidų. Šuns pagalbininko įsigijimo išlaidos apims:

- šuns įsigijimą (iki 3 tūkst. eurų);
- šuns išlaikymą, šuns sveikatos ir gyvybės draudimą jo, kaip šuns pagalbininko, rengimo laikotarpiu (iki 3 tūkst. eurų);
- šuns pagalbininko parengimą, trunkantį apie 2 metus (iki 20 tūkst. eurų),
- šuns pagalbininko statusą patvirtinančio dokumento bei šuns pagalbininko skiriamojo ženklo (specialios petnešos su užrašais „Šuo pagalbininkas“, „Šuo pagalbininkas (mokinys)“) išdavimą, įvertinant tai, kad petnešos bus gaminamos kiekvienam šuniui ir jo naudotojui individualiai

(pavyzdžiui, su papildoma rankena pagal šuns pagalbininko naudotojo antropometrinius duomenis) (iki 1 tūkst. eurų).

14. Įstatymų projektų rengimo metu gauti specialistų vertinimai ir išvados

Įstatymų projektai paskelbti Lietuvos Respublikos Seimo kanceliarijos teisės aktų informacinėje sistemoje. Rengiant Įstatymų projektus konsultuotasi su asmenimis su negalia atstovaujančiomis nevyriausybinėmis organizacijomis. Be to, Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2024 m. spalio 25 d. įsakymu Nr. A1-708 „Dėl darbo grupės šunų pagalbininkų (vedlių) pagalbos asmenims su regos negalia teikimo sistemos kūrimo klausimams nagrinėti sudarymo“ sudaryta tarpžinybinė darbo grupė šunų pagalbininkų (vedlių) pagalbos asmenims su regos negalia teikimo sistemos kūrimo klausimams nagrinėti, kuri taip pat prisidėjo prie Įstatymų projektų parengimo (parengė Šunų pagalbininkų (vedlių) pagalbos asmenims su regos negalia teikimo organizavimo gairių projektą). Šunų pagalbininkų (vedlių) pagalbos teikimo organizavimo asmenims su regos negalia gairės yra patvirtintos Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2025 m. vasario 18 d. įsakymu Nr. A1-97 „Dėl Šunų pagalbininkų (vedlių) pagalbos asmenims su regos negalia teikimo organizavimo gairių patvirtinimo“, kuris skelbiamas Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos interneto svetainėje.

Įstatymų projektai taip pat buvo pristatyti 2025 m. balandžio 17 d. vykusiame Asmens su negalia gerovės tarybos posėdyje ir jiems buvo pritarta.

15. Reikšminiai žodžiai, kurių reikia įstatymų projektams įtraukti į kompiuterinę paieškos sistemą, įskaitant Europos žodyno *Eurovoc* terminus, temas bei sritis

„Asmuo su negalia“, „asmenų su negalia teisės“, „šuo pagalbininkas“, „šuns pagalbininko įsigijimo išlaidų kompensacija“.

16. Kiti, iniciatorių nuomone, reikalingi pagrindimai ir paaiškinimai

Nėra.